

เศรษฐกิจชุมชนการเปลี่ยนแปลงสู่ความเข้มแข็งของธุรกิจชุมชน Economic changes to the strength of the business community.

ชัยวุฒิ เทโพธิ์¹

¹ คณะรัฐศาสตร์ วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา
วิทยาลัยเฉลิมกาญจนา 99 หมู่ที่ 6 ตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ 33000
โทรศัพท์ 045-617971 / 081-3212238 E-mail – chawut333@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบกระบวนการในการดำเนินงานธุรกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน และเพื่อทราบถึงปัจจัยในการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ เกี่ยวกับธุรกิจชุมชน ของกลุ่มแม่บ้าน โดยการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษา กลุ่มแม่บ้านเพาะเห็ดองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม(PAR : Participatory Action Research) การประชุมเชิงปฏิบัติการ(Work shop) การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาค้นพบว่ากระบวนการที่ทำให้ธุรกิจชุมชนนี้ประสบความสำเร็จคือกระบวนการเรียนรู้เรื่องกลุ่ม การติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง มีการพูดคุยกันทุกวัน เพราะสมาชิกทุกคนมาร่วมตัวกันผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่ทำกรกลุ่ม การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ มีอยู่มากมาย โดยในระยะแรก จะเป็นการสนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่ม ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ความเข้มแข็งของธุรกิจชุมชน ได้เกิดพัฒนาจากการเรียนรู้โดยจากบริบทของกลุ่ม เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากการสนับสนุนและประสานสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมถึงปัจจัยด้านต่างๆ โดยทั้งหมดทำให้เกิดกลุ่มธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็ง

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย วัฒนธรรมการพึ่งพาแบบครอบครัว ความเป็นเจ้าของร่วม มีผู้นำทางความคิดในการดำเนินงาน ความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ความรักความผูกพันภายในกลุ่ม การบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนออมทรัพย์ก็ช่วยเสริม ให้เกิดความเอื้ออาทรต่อกันจนทำให้ชุมชนเข้มแข็งคณะกรรมการกองทุนออมทรัพย์ฯ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น / ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีบุคลากรแกนนำสมาชิกที่เข้มแข็ง รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ในการวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะคือการพัฒนาคนและส่งเสริมการเรียนรู้สามารถช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนได้ อย่างเป็นระบบ ซึ่งควรทำการถอดบทเรียนและศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ควรมีการมีแผนการบริหารเงินทุนที่ชัดเจน และมีการร่วมกับผิชอบ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกคนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป็นสิ่งที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น การพัฒนาสู่การแปลงเงินสะสม สู่โครงการหรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีการเชื่อมโยง ที่เป็นรูปธรรม ควรมีการศึกษาและถอดบทเรียนเพื่อขยายผลเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ: ธุรกิจชุมชน เศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง การพัฒนา

Abstract

This study is intended to inform the business community in the implementation of women's groups. And to determine the factors for a successful implementation. About the business community. Women's groups. By this research study. Housewife mushroom. Tambon Pho Muang Si Sa Ket, Sisaket by participatory research (PAR: Participatory Action Research) workshop (Work shop) in-depth interviews.

The results of this study showed that the process of making this a successful community is a group learning process. To communicate constantly. Have to talk every day. Because all members of the group gathered the group of products. The support of government agencies and private organizations are also abundant in the first phase will support the strengthening of the group. The members have learned. Is a way to strengthen the community. Strengthening the business community. Can be developed from learning. From the context of the economic, social and cultural resources of support and coordination with other organizations, both public and private, including the various factors. All caused by strong business community.

Factors contributing to the strengthening of a culture of dependency, family community. A co-owner. Are thought leaders in their operations. Unity and participation of the villagers. Love ties within the group. Management Committee is to enhance savings. The generosity as well as a strong community fund committee's savings. Using local resources / traditional knowledge. The core personnel. Members strong. Including the participation of its members.

In this study. Suggestion is to develop and promote learning can help solve the problem. And community development. Systematically This should remove the lesson and study more deeply. Should have a clear plan of financing. And with the like. Developed to convert the

accumulated funds. Projects or activities that benefit the community. Are linked. Noun. Should study and take lessons to extend the benefits to other communities.

Keywords: business, community economic development, a strong community.

1. บทนำ

ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปมาก จากระบบเศรษฐกิจที่มีภาคเกษตรเป็นภาคนำทั้งการผลิต รายได้ และการจ้างงาน มาสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมการค้า และการบริการ แม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 51 ยังคงทำงานอยู่ในภาคเกษตร แต่รายได้ภาคเกษตรพื้นฐาน ปัจจุบันนี้เหลือเพียงประมาณร้อยละ 10 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเท่านั้น ความแตกต่างทางรายได้ ความร่ำรวยของคนกลุ่มน้อยและความยากจนของคนกลุ่มใหญ่ เกิดช่องว่างทางรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจนออกไปทุกที นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่เริ่มต้นเป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและละเลยภาคเกษตรกรรม จึงทำให้ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ขณะที่ผลผลิตภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนลดลงตามลำดับ ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน ทั้งนี้สาเหตุของความยากจนมีทั้งปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยเชิงโครงสร้าง จากบทเรียนการแก้ไขปัญหายากจนที่ผ่านมาได้ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหายากจนมากมาย ประกอบกับสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหายากจน ด้วยเหตุนี้การแก้ไขปัญหายากจนจึงต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์และการบริหารจัดการรูปแบบใหม่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การจัดการเชิงพื้นที่ในมิติใหม่ ด้วยการพัฒนาระบบการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนา แก้ไขปัญหา และสามารถดำรงชีวิตเป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม โดยการสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ที่นำศักยภาพของชุมชน นำปัญหาวิเคราะห์กำหนดกิจกรรม และดำเนินงานตามความสามารถของชุมชน โดยพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมและนอกจากนี้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ยังได้มุ่งเน้นในการพัฒนาธุรกิจชุมชน โดยมีแนวเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมคือ การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาธุรกิจชุมชนวิสาหกิจชุมชนขนาดกลางและขนาดย่อม โดยส่งเสริมการระดมทุนในลักษณะกองทุนหมุนเวียนเพื่อการดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการขยายโครงการสินเชื่อรายย่อยเพื่อบรรเทาปัญหาสภาพคล่องให้มีความสำคัญกับการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีการพัฒนา รูปแบบและคุณภาพได้มาตรฐาน มีเอกลักษณ์เฉพาะ รวมทั้งพัฒนาข้อมูลข่าวสารให้เข้ากับชุมชนเพื่อการแปรรูปผลผลิต ตลอดจนเสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการตลาด

และการกระจายผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างตลาดท้องถิ่นสู่ตลาดภูมิภาค ระดับประเทศและต่างประเทศ

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่มีพื้นฐานอาชีพเดิมเป็นเกษตรกรรมมีรายได้ส่วนใหญ่มาจากเกษตรกรรมทางจังหวัดจึงเน้นทิศทางของจังหวัดไปสู่การผลิตทางด้านเกษตรอินทรีย์โดยยึดวิถีศรีสะเกษ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรที่มีจิตวิญญาณในการเอื้อเฟื้อและใส่ใจดูแลผู้อื่น ดังนั้นเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นแนวทางที่ตรงกับวิถีศรีสะเกษเดิมที่ใส่ใจถึงผู้อื่นในการผลิตศรีสะเกษยังเป็นเมืองวัฒนธรรมโบราณที่มีอารยธรรมตั้งแต่โบราณ ดังนั้นการพัฒนาของจังหวัดจึงมีจุดเน้นความสมดุลของใช้วิถีชีวิตศรีสะเกษและการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของจังหวัดได้กำหนดเป้าประสงค์ที่จะให้จังหวัดพัฒนาไปสู่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ โดยจังหวัดมุ่งพัฒนารูปแบบการดำเนินการผลิตสินค้าทางการเกษตรแบบยั่งยืนตามวิถีศรีสะเกษ โดยใช้วิถีชาวบ้านในจังหวัด ซึ่งถือว่าเป็นวิถีที่เอื้ออาทร เห็นผู้อื่นเป็นสำคัญ โดยสนับสนุนให้เกิดความยั่งยืนเพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น พื้นที่เกษตรปลอดภัยจากสารพิษเพิ่มขึ้น เพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ปลอดภัยและมั่นคงโดยใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมใหม่

องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ อำเภอมือเืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน แห้งแล้ง มีจำนวนครัวเรือนประมาณ 238 ครัวเรือน ประชากรประมาณ 999 คน มีสัดส่วนระหว่างผู้ชาย 510 คน และผู้หญิง 489 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ค้าขาย รับจ้างประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

จากสภาพทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือ ทำนาปลูกข้าวเป็นหลัก ขาดแคลนน้ำ ทำให้ไม่ได้ผลผลิตมีรายได้ไม่พอรายจ่าย เกิดปัญหาหนี้สิน จึงได้มีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพเสริม พร้อมทั้งได้คำแนะนำจากหน่วยงานราชการ ดังนั้นในปัจจุบันนี้นอกจากประชากรในองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ประกอบอาชีพทำนาแล้ว ยังประกอบอาชีพผลิตเครื่องจักรสาน มีโรงสีข้าว ทำผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน แคมพูระผสม รายได้ประชากรจึงมีความมั่นคงแน่นอนขึ้น ประมาณเดือนละ 3,000 – 5,000 บาท หรือ มีผลทำให้ปัญหาหนี้สินของประชากรในหมู่บ้านลดลงการรวมกลุ่มทำให้เกิดมีการแบ่งปันทั้งในด้านความรู้และสิ่งของมีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดมา การดำเนินงานของกลุ่มได้เสริมให้แก่ครอบครัว และสภาพสังคมที่เป็นแบบสังคมชนบท มีความสามัคคีกัน แม้บ้านในหมู่บ้านจึงสามารถรวมตัวกันได้ง่าย การรวมกลุ่มทำให้เกิดมีการแบ่งปันทั้งในด้านความรู้และสิ่งของ มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดมา การดำเนินงานของกลุ่ม จึงประสบความสำเร็จดังเช่นปัจจุบัน

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีสมมติฐานว่าเศรษฐกิจชุมชนจะเป็นเครื่องมือ เพื่อนำไปสู่การแปลงแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 จากระดับนโยบายไปสู่แนวทางในการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ พร้อมกันนั้นผู้วิจัยยังมีสมมติฐานว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมกันทำ “เศรษฐกิจชุมชน” ของชุมชนสามารถนำไปสู่การพัฒนา “แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” ให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนว

ทางการพัฒนาสังคมไทยในขณะนี้ที่เน้น “ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ผู้วิจัยเน้นให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยผ่านเครื่องมือคือ “เศรษฐกิจชุมชน” ว่าเมื่อใดก็ตามที่กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเกิดขึ้น เมื่อนั้นความสำเร็จก็จะบังเกิดขึ้นตามมาด้วยเช่นกัน ดังนั้นกระบวนการในการพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มต้นที่ชุมชนคือการให้โอกาสชุมชนได้มีโอกาสหยิบยกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของตนเองขึ้นมาแก้ไข จากนั้นการระดมสรรพกำลังของทุกฝ่ายในเชิงระบบจะต้องมุ่งสู่เป้าหมายของการสร้างทางเลือกและการให้โอกาสที่เท่าเทียมกับตัวคนและชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

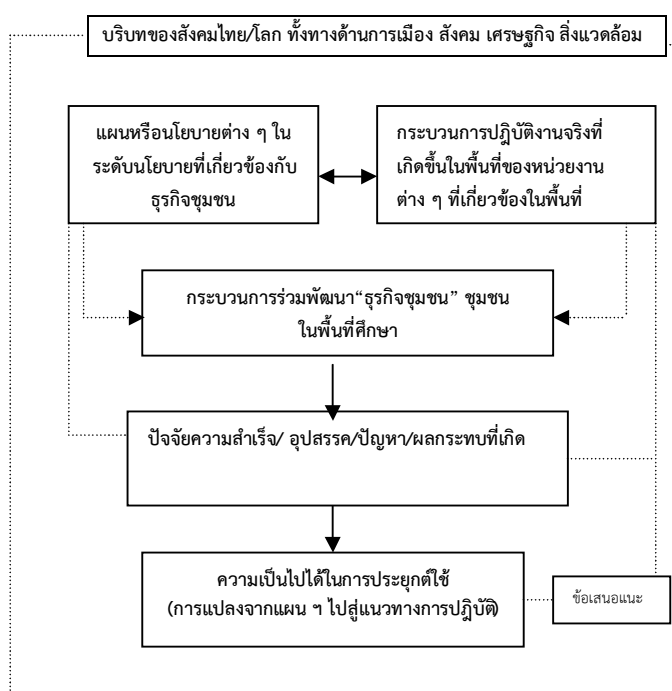
2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อทราบทราบกระบวนการในการดำเนินงานธุรกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์

2.2 เพื่อทราบถึงปัจจัยในการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ เกี่ยวกับธุรกิจชุมชน ของกลุ่มแม่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์

3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัยและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ธุรกิจชุมชน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมโดยอาศัยปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นหลัก เป็นกิจกรรมที่เป็นทั้งการผลิต และการบริการที่เกื้อกูลกัน เหมาะสมต่อวิถีชีวิต ตลอดจนระบบนิเวศของแต่ละชุมชน ธุรกิจชุมชนเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมุ่งหวังให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในกระ

บวนการตัดสินใจ (Decision Making Process) ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การทำการผลิตไปจนถึงการจัดจำหน่าย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน และเพื่อให้ชาวบ้านมีความพร้อมที่จะพึ่งพาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ บริษัทสำหรับหัวใจของการดำเนินการในแนวทางเลือก “ธุรกิจชุมชน” ได้แก่ การพึ่งตนเองให้มากที่สุดทั้งในด้านการผลิต และที่สำคัญคือ ด้านการตลาด

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมกันทำ “เศรษฐกิจชุมชน” ของชุมชนสามารถนำไปสู่การพัฒนา ให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสังคมไทยในขณะนี้ที่เน้น “ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ดังนั้นในการศึกษานี้ ผู้วิจัยจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างไร และปัจจัยที่เรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกันทำธุรกิจชุมชนของชุมชนนำไปสู่แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร

4. วิธีดำเนินงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน

เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม(PAR : Participatory Action Research) ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ โดยมีวิธีการดังนี้

การประชุมเชิงปฏิบัติการ(Work shop) ร่วมกับกลุ่มแม่บ้านเพาะเห็ด จำนวน 50 คน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางในการพัฒนาให้ได้ตรงกับความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

กิจกรรม SWOT เป็นการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคของกลุ่มธุรกิจชุมชนเพื่อให้ทราบสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของธุรกิจชุมชน และนำผลดังกล่าวมาวางแผนพัฒนาธุรกิจชุมชนได้อย่างเหมาะสม

จัดทำ Focus group discussion ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนในชุมชน การทำสนทนากลุ่มย่อย (focus group discussion)

การสัมภาษณ์เชิงลึก บุคคลสำคัญ (Key informants) ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ศึกษา จำนวน 10 คน ประกอบไปด้วย ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ประธานกลุ่มแม่บ้าน **ขอบเขตทางด้านเนื้อหาในการศึกษา**

การศึกษานี้จะเป็นการศึกษากระบวนการพัฒนา “ธุรกิจชุมชน” ของชุมชนกลุ่มแม่บ้านเพาะเห็ด องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยมีสมมติฐานว่า กระบวนการจากการร่วมกันทำ “ธุรกิจชุมชน” ของชุมชน จะช่วยทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้ ได้มุ่งการดำเนินงานด้านธุรกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเพาะเห็ด องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยใช้เหตุและผลในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดทำเวทีประชาคมเพื่อการจัดการชุมชน การวางแผนชุมชนและการพัฒนาชุมชนร่วมกันโดยชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการสร้างความเข้มแข็ง
2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดทำเวทีประชาคมของกลุ่มสนทนาเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ของธุรกิจชุมชนไม่ตกไม่ปรับระดับตามแนวคิดของ SWOT ANALYSIS เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากของธุรกิจชุมชน

5. ผลการศึกษา/การทดลอง

จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ความคิดเห็นจากกลุ่มชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อประมวลปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน และหากระบวนการ/แนวทางในการเชื่อมประสานเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้นปรากฏผลศึกษา ดังนี้

กระบวนการดำเนินงานธุรกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเพาะเห็ด องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้เรื่องกลุ่ม จากหน่วยงานราชการในท้องถิ่น อาทิ การส่งเสริม ของกรมการพัฒนาชุมชน เกษตรและสหกรณ์ ในลักษณะการรวมกลุ่มกันดำเนินโครงการ เมื่อมีการรวมกลุ่มกันดำเนินโครงการต่างๆ ได้ระยะหนึ่งแล้ว เกิดอุปสรรคและปัญหา จึงได้มีการหารือกันเพื่อร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันของกลุ่มขึ้น ใช้ระบบข้อบังคับมาตรฐานที่หน่วยงานราชการในท้องถิ่นถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานกลุ่ม โดยมีประธาน รองประธาน เทรย์ญิก เลขาธิการ ประชาสัมพันธ์ ฝ่ายการตลาด ผู้ช่วยฝ่ายการตลาด และกรรมการ

2) การติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง มีการพูดคุยกันทุกวัน เพราะสมาชิกทุกคนมาร่วมตัวกันผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่ทำการกลุ่ม ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้ ข้อบกพร่องของกฎระเบียบ จนสามารถพัฒนาได้อย่างเหมาะสม และทำให้สมาชิกกลุ่มทราบถึงความเคลื่อนไหวของกลุ่ม

3) การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ มีอยู่มากมาย โดยในระยะแรก จะเป็นการสนับสนุนการสร้าง ความเข้มแข็งของกลุ่ม การรวมตัวและการก่อตั้ง หลักจากนั้นเมื่อกลุ่มสามารถดำเนินการด้วยตัวเองมีความเข้มแข็งพอ การสนับสนุนส่วนใหญ่จะมาจากความต้องการของกลุ่มชุมชนเอง โดยการประสานความร่วมมือหน่วยงานสนับสนุนหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ โดยตรง อาทิเช่น เรื่องมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และเรื่องศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินงานธุรกิจชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเพาะเห็ด องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ ประสบผลสำเร็จ มีปัจจัยดังนี้

1) วัฒนธรรมการพึ่งพาแบบครอบครัว การรวมตัวกันโดยอาศัยการพึ่งพิงอาศัย การพึ่งพาอาศัยกันเป็นครอบครัว วัฒนธรรม

อาศัยแบบรวมเครือญาติ กล่าวคือเป็นหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์กันเอง เชิงเครือญาติ ทำให้เกิดเอกลักษณ์การรวมกลุ่ม จนได้นำมาประยุกต์เกิดความเข้มแข็ง

2) มีผู้นำทางความคิดในการดำเนินงาน เป็นคนที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ ประสบการณ์ ความตั้งใจจริงและอดทนในการทำงานเพื่อชุมชน โดยเน้นถึงความรัก ความเอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน ลักษณะเด่นอีกอย่างคือความพยายามไม่ย่อท้อ และชอบที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ แต่เรียนรู้ด้วยความรอบคอบ มีการลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทำให้มีประสบการณ์อันหลากหลาย

3) ความสามัคคีและการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ความรักความผูกพันภายในกลุ่ม การบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุน ออมทรัพย์ก็ช่วยเสริม ให้เกิดความเอื้ออาทรต่อกันจนทำให้ชุมชนเข้มแข็งคณะกรรมการกองทุนออมทรัพย์ฯ ถือว่าเสียงชาวบ้านเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้กิจกรรมต่างๆ ดำเนินการไปอย่างราบรื่น โดยจะรวบรวมความต้องการของชาวบ้านส่วนใหญ่มาจัดทำแผนปฏิบัติการส่วนกิจกรรมต่างๆนั้น กรรมการต้องสอบถามหรือทำการสำรวจความเห็นของสมาชิกเสียก่อน เพื่อที่ชาวบ้านจะได้ทำความเข้าใจตลอดทั้งปรึกษาหารือ เพื่อความเห็นดีเห็นชอบของสมาชิกด้วยกันการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบชีวิตของตนเองในระดับชาวบ้าน ทำให้แต่ละคนเริ่มหันมาใส่ใจในการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง และโดยประโยชน์ของมวลสมาชิกเป็นหลักในการดำเนินการ ไม่ว่าจะเป็นการปรับระบบจากการรวมเงินไปฝากธนาคาร และหากจะกู้ต้องกู้ธนาคาร โดยมีกองทุนเป็นผู้ค้ำประกัน ซึ่งทำให้ได้ดอกเบี้ยเงินฝากต่ำ แต่ดอกเบี้ยเงินกู้สูง รวมทั้งโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนต่ำด้วย ทำให้สมาชิกเสียประโยชน์ หากเปรียบเทียบกับระบบที่กรรมการกองทุนออมทรัพย์ฯ ได้นำเสนอแก่สมาชิก

จากผลการสังเคราะห์องค์กรธุรกิจชุมชนตามกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ภาพรวมขององค์กรธุรกิจชุมชน เพื่อประมวลปัจจัย กระบวนการในการเชื่อมประสานการทำงานต่างๆ ที่ส่งเสริมให้กลุ่มองค์กรตามกรณีศึกษาเกิดความเข้มแข็ง และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน สามารถอธิบายได้ดังนี้ความเข้มแข็งขององค์กรธุรกิจชุมชน ได้พัฒนาจากการเรียนรู้ โดยจากบริบทของกลุ่ม เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากการสนับสนุนและประสานสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน ปัจจัยองค์ประกอบต่างๆ รวมถึงปัจจัยการพัฒนา มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การขยายเครือข่าย กลุ่มกิจกรรม และแผนชุมชน โดยทั้งหมดทำให้เกิดกลุ่มธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็ง และสามารถอธิบายปัจจัยส่งเสริมต่างๆ

6. การอภิปรายผล

กระบวนการดำเนินงานธุรกิจชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการนำหลักการไปปฏิบัติในธุรกิจ ของชุมชนกลุ่ม

แม่บ้านเพาะเห็ด องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษประสบผลสำเร็จกล่าวคือ

1. การรวมคน คือรวมคนที่มีปัญหาเหมือนกันหรือคล้ายกันมีความต้องการ จุดมุ่งหมาย หรือ เป้าหมายที่เหมือนกัน คนที่มาร่วมกันจะต้องพร้อมและสมัครใจที่จะร่วมแรงร่วมมือ และไม่ใช่เป็นคนที่ไม่เข้าหาหวังประโยชน์ส่วนตน โดยไม่คำนึงถึงคนอื่น

2. รวมเงิน คือ การรวมเงินจากสมาชิกเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการแก้ไขปัญหาที่เดือดร้อนในรูปการบริการเงินกู้ เงินที่สมาชิกร่วมกันเรียกว่า “เงินค่าหุ้น” สมาชิกจะนำเงินลงทุนหรือเงินฝากเท่าไรก็ได้ ขึ้นอยู่กับข้อตกลงในกลุ่ม

3. รวมความคิด คือ ในการทำงานกลุ่มองค์กรธุรกิจชุมชนต้องกำหนดจากความคิดของสมาชิกทุกคน เพื่อนำไปใช้ในการบริหารงาน ซึ่งสมาชิกทุกคนจะต้องร่วมกันคิด มาร่วมกันทำงาน กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตลอดจนวางแผนเพื่อพัฒนากร่วมกัน

4. รวมใจ คือ เป็นการรวมคนที่ค่อนข้างมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้านทั้งความคิด จิตใจ ฐานะทางการเงิน การศึกษา คุณวุฒิ และวัยวุฒิ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้โดยทั่วไปมักเป็นอุปสรรค จำเป็นต้องสลายความแตกต่างเหล่านี้ออกไปให้หมด โดยอาศัยความช่วยเหลือของสมาชิกทุกคนเพื่อให้เกิดพลังที่เข้มแข็ง ความร่วมมือคงเป็นไปได้ยากหากไม่เริ่มที่การ “รวมใจ” เข้าด้วยกันก่อน และการทำให้เกิดการรวมใจได้ คนที่มาร่วมกันคงต้องคนหาว่าอะไรคือ “จุดมุ่งหมายสูงสุดร่วมกัน”

องค์ประกอบขององค์กรธุรกิจชุมชน มีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดการธุรกิจโดยทั่วไปที่มีการจัดการในด้านต่าง ๆ คือ การผลิต การแปรรูป การตลาด การเงิน การบัญชี การบริหารบุคลากร โดยผ่านกระบวนการจัดการคือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการควบคุม ตรวจสอบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดลักษณะงานในธุรกิจทั้งไปแบ่งออกได้ดังนี้ (1) การผลิต (2) การตลาด (3) งานบุคลากร (4) การบัญชีและการควบคุม (5) การเงินและต้นทุนของกิจการ (6) งานสถิติและข้อมูล โดยสอดคล้องกับงานวิจัยและแนวคิดดังนี้

การทำงานองค์กรธุรกิจชุมชนจะต้องมีเป้าหมายอยู่ที่การทำกำไรเช่นเดียวกัน แต่ทว่า “กำไร” ก็มีเป้าหมายเพียงประการเดียว เพราะนอกเหนือจากกำไรแล้ว องค์กรธุรกิจชุมชนยังมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคน รวมทั้งต้องเป็นธุรกิจที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นต้น [1]

การบริหารจัดการขององค์กรธุรกิจชุมชน ส่วนใหญ่จะเน้นระบบการบริหารจัดการ กลุ่มหรือองค์กรที่มีความสอดคล้องกับชุมชน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง และการร่วมมือกันในชุมชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เรียนรู้การจัดการของกลุ่มในด้านต่าง ๆ [2]

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการธุรกิจชนบทที่แบ่งการจัดการออกเป็นการบริหารการผลิต การบริหารการตลาด การบริหารการเงิน การบริหารกำลังคนและการบริหารทั่วไป โดยมีกระบวนการในการจัดการที่สำคัญคือ การวางแผน การจัดระบบ การจัดกำลังคน การอำนวยความสะดวกและการควบคุมผลงาน [3]

การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนเองหรือชุมชนกับองค์กรภายนอก เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน อันจะประสบผลในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีการสร้างบทเรียนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ที่มีเอกลักษณ์ในการรวมกลุ่มแบบเครือญาตินั้น ไม่เข้ากับกฎเกณฑ์ภาครัฐที่จะสนับสนุน ดังนั้นควรมีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาโดยสายส่งเสริมองค์กรลักษณะนี้อย่างเป็นทางการ

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาจนเป็นชุมชนเข้มแข็ง และเป็นแม่แบบให้กับกลุ่มชุมชนต่างๆ ในเรื่องการบริหารจัดการการเงินทุน ข้อค้นพบที่สำคัญคือกลุ่มที่ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องการบริหารทุน หรือการเงินนั้น เรื่องคนในชุมชนถือเป็นเรื่องที่สำคัญความเชื่อถือ ความซื่อสัตย์ และความเที่ยงตรงและการได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางและเป็นจำนวนมากจากทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในการถอดบทเรียนและเผยแพร่สู่สังคม โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

- 1) การพัฒนาคนและส่งเสริมการเรียนรู้สามารถช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนได้ อย่างเป็นระบบ ซึ่งควรทำการถอดบทเรียนและศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
- 2) การมีแผนการบริหารการเงินที่ชัดเจน และมีการร่วมกับ ผิดชอบ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกคนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป็นสิ่งที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น
- 3) การพัฒนาสู่การแปลงเงินสะสม สู่โครงการหรือกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีการเชื่อมโยง ที่เป็นรูปธรรม ควรมีการศึกษาและถอดบทเรียนเพื่อขยายผลเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่นๆ ต่อไป

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น ชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ ทุกๆท่าน ที่เอื้อเฟื้อเสียสละเวลา ตลอดจนสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับทำวิจัยในครั้งนี้

9. การอ้างอิง

- [1] กาญจนา แก้วเทพ, อ้างถึงในสมพันธ์ เตชะอธิก, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาที่ยั่งยืน กรุงเทพฯ 2504:46,
- [2] ขวัญสรวง อดิโพธิ และ อนุชาติ พวงสำลี บรรณาธิการ, ยุทธศาสตร์สร้างสรรค์พลังแผ่นดินเพื่อการพัฒนาประเทศ 2538:83
- [3] ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, อ้างถึงใน สมพันธ์ เตชะอธิก, การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท 2540:12